

ΤΟ ΜΙΚΡΟ ΧΡΟΝΙΚΟ

ΤΗΣ ΑΝΝΑΣ ΜΑΝΤΑΛΕΝΑΣ ΜΠΑΧ

Διασκευή ΖΩΗΣ ΦΡΑΝΤΖΗ

(Συνέχεια)

Ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ εἶχε δύο ὄργανα, ἓνα μικρὸ καὶ πολὺ ἀρχαῖο, ἀπὸ τὸ 1489, καὶ ἓνα μεγάλο ποῦ τὸ εἶχε ἐλέγξει καὶ διορθώσει ὁ Σεβαστιανὸς πρὶν δύο χρόνια. Ἄλλὰ τὸ ὠραιότερο ἀπὸ τὰ ὄργανα τῆς Λειψίας βρισκόταν στὴν ἐκκλησία τοῦ Πανεπιστημίου. Σ' αὐτὸ ἔπαιζε ὁ Σεβαστιανὸς γιὰ δική του εὐχαρίστηση ἢ γιὰ τοὺς φίλους του. Ἦταν κατακαίνουργιο καὶ μόλις τελείωσε ἡ κατασκευή του, τὸ εἶχε ἐπιθεωρήσει ὁ Σεβαστιανὸς ποῦ ἔμενε τότε στὸ Κέτεν. Στὴ σχετικὴ ἔκθεση ποῦ ἔκανε, σημείωσε τὰ ἑλαττώματα τοῦ ὄργάνου αὐτοῦ ποῦ σύμφωνα μὲ τὴ γνώμη του, δὲ μπορούσε ν' ἀποδώσει τὸν ἀγνὸ καὶ σταθερὸ ἦχο ποῦ ἔπρεπε. Κι' ὠστόσο, τώρα ποῦ τὸ χειρίζοταν ἐκεῖνος, κι' ἔπειτα ἀπὸ τόσα χρόνια, κατόρθωνε, μὲ τὴν ἐπιδεξιότητα τῶν μαγικῶν του χειρῶν καὶ μὲ τὴ στοργὴ ποῦ τοῦ ἔδειχνε, νὰ τὸ κάνει νὰ φαντάζει σάν τὸ πιὸ γλυκὸ καὶ πιὸ τέλειο ὄργανο.

Ἡ ζωὴ μας στὴ Λειψία ἦταν ὑποταγμένη στοὺς κανόνες τοῦ σχολείου τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ. Ὁ Σεβαστιανὸς δὲ μπορούσε ν' ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὴν πόλη χωρὶς τὴν ἄδεια τοῦ δημάρχου. Αὐτὸ μὲν ἔκανε νὰ νοσταλγήσουμε τὴν ζένια-στη ζωὴ τοῦ Κέτεν, ὅπου ἡ μὴνῃ μας φροντίδα ἦταν νὰ εὐχαριστοῦμε τὸν εὐγενικὸ πρίγκηπά μας. Ἐπειτα ὁμολογῶ ὅτι δειλιάζα λίγο ἐμπρὸς στὶς κυρίες τῆς Λειψίας καὶ στὸ σεβάσμιο πρό-τυπο τῆς σχολῆς. Ἐκτός ἀπὸ τὴ διδασκαλία τοῦ τραγουδιοῦ καὶ ὠρισμένα καθήκοντα ἐποπτείας, ὁ Σεβαστιανὸς ἐπήγαινε τὰ παιδιά στὴν ἐκκλησία κάθε Πέμπτη στὶς ἑπτὰ τὸ πρωὶ γιὰ δοκιμὴ τῆς μουσικῆς τῆς Κυριακῆς καὶ ἔπρεπε ἀκόμα νὰ παρακολουθεῖ τὶς δοκιμὲς τοῦ Σαββάτου καὶ νὰ διασκευάζει καὶ νὰ διδάσκει μουσικὴ γιὰ τὶς λιτανεῖες τῶν μεγάλων ἑορτῶν. Ἐπίσης τὶς Κυριακὲς ἐκτελοῦσαν σὲ δύο ἐκκλησίες τῆς Λειψίας, ἓνα μοτέτο ἢ μιὰ καντάτα δικῆ του. Χρέος ἀκόμα τοῦ Κάντορα ἦταν νὰ διευθύνει τὴ μουσικὴ στὶς ἐκκλησίες τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου καὶ τοῦ Ἁγίου Παύλου καὶ νὰ φροντίζει τὰ ὄργανά τους. Καὶ σάν νὰ μὴ ἔφτανε ὅλη αὐτὴ ἡ δουλιὰ, τὸ Συμβούλιο τοῦ ἀνάθεσε καὶ τὴ διδασκαλίαν τῶν λατινικῶν, σάν νὰ μὴ ὑπῆρχαν τόσοι καθηγητὲς ποῦ θὰ μπορούσαν

ν' ἀναλάβουν αὐτὸ τὸ μάθημα, ἐνῶ πρελούντια γιὰ ὄργανο καὶ καντάτες γιὰ τὰ Χριστούγεννα μόνον ὁ Σεβαστιανὸς μπορούσε νὰ γράφει.

Ὅταν ἔγινε γνωστὸς στὴ Λειψία καὶ σὰ περιχώρᾳ τῆς, ἀρχισε νὰ ἔρχεται κόσμος στὸ σπίτι μας γιὰ νὰ τὸν ἀκούσει ἐν παίζῃ. Ὁ Σεβαστιανὸς δειχνόταν καλόβολος γρὰν καταλάβαινε ὅτι τοῦ τὸ ζητοῦσαν ἀπὸ ἀγάπῃ στὴ μουσικὴ καὶ ὄχι ἀπὸ ἀπλή περιέργεια. Μιὰ μέρα, ἀνοίξα ἐγὼ τὴν πόρτα σ' ἓνα ἐπισκέπτη. Ἦταν ἓνας πανύψηλος Ἑγγυλλῆς, ἐρασιτέχνης τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὄργάνου καὶ στὸ Ἀμβούργο ὅπου βρισκόταν γιὰ ὑποθέσεις εἶχε ἀκούσει γιὰ τὸ Σεβαστιανὸ. Ἦταν τόσο εὐγενικὸς ποῦ ὁ Σεβαστιανὸς τὸν ἐκτίμησε ἀμέσως καὶ τοῦ ἔπαιξε ὄργανο ἐπὶ δύο περιπὸ ὄρες. Ἐπειτα τὸν ξανάφερε στὸ σπίτι καὶ μετὰ τὸ φαγητὸ ὁ ἄντρας μου κάθησε στὸ κλαβεσέν καὶ αὐτοσχεδίασε κάποι χαριτωμένα κομμάτια ποῦ ἀργότερα τὰ ἔγραψε καὶ τὰ ὀνόμασε «Ἀγγλικὲς Σουίτες» πρὸς τιμὴν τοῦ ξένου μας. Δὲ τὸν ξαναείδαμε ποτέ, ἀλλὰ μᾶς ἔστειλε ἓνα ὠρατο δέμα μὲ βιβλία καὶ μουσικὴ κι' ἀνάμεσά τους τὶς σουίτες τοῦ Dieupart καὶ πολλὰ ἔργα τοῦ Χαϊντελ «σάν φόρο τιμῆς, ἔγραφε, στὸ Δάσκαλο τοῦ ὄργάνου». Εἶχε πεῖ ὅτι βιαζότανε νὰ γυρίσει στὸ Λονδίνο γιὰ νὰ ξανακούσει τὸ Χαϊντελ, τὸ μόνον ὄργανιστᾶ, ὅπως ἔλεγαν, ποῦ ἦταν ἀξίως νὰ συγκριθεῖ μὲ τὸ «Σάξωννα». Ἀλλὰ δταν ἄκουσε τὸ Σεβαστιανὸ, γύρισε πρὸς τὸ μέρος μου καὶ μοῦ εἶπε μὲ μιὰ ὑπόκλιση: «Ἐπιτρέψτε μου, κυρία Μπάχ, νὰ σᾶς πῶ ὅτι κανένας ἀπὸ τοὺς ξακουστοὺς ὄργανιστᾶς τοῦ κόσμου, κι' ἔχω ἀκούσει πολλούς, δὲν μπορεῖ νὰ φτάσει τὸ σύζυγό σας». «Αὐτὴ εἶναι καὶ ἡ δική μου γνώμη, κύριε» τοῦ ἀπάντησα. «Βλέπετε, λέγει ὁ Σεβαστιανὸς γελώντας, κανένα καλλιτέχνη δὲ τὸν καταλαβαίνει ἡ γυναίκα του!».

Ὅλοι σχεδὸν οἱ ἐρασιτέχνες οἱ περστικὸι ἀπὸ τὴν πόλιν μας ἔρχονταν νὰ μᾶς δοῦν. Ὁ ἄντρας μου ἦταν πολὺ φιλόξενος. Ἀπὸ τὰ πρῶτα χρόνια, ἡ ἰδιότητα τοῦ Κάντορα τὸν ἀνάγκασε νὰ σχετιστεῖ μὲ πολλὰ πρόσωπα ποῦ δὲν εἴμαστε συνειθισμένοι νὰ τὰ βλέπουμε στὸ Κέτεν. Κι' ἐγὼ, ὀπερήφανη ποῦ ἤμουν γυναίκα του, ἔκανα ὅτι μπορούσα γιὰ νὰ παρουσιάζω στοὺς

ξένους θαυμαστές του ένα καλοβαλμένο σπιτικό.

‘Απ’ όλα τὰ πράγματα τοῦ σπιτιοῦ μας, πρὸ πολὺ ἀγαποῦσα τὸ πορτραῖτο τοῦ Σεβαστιανοῦ ποὺ τὸν εἶχαν κάνει δταν παντρεύκαμε. Ἦταν θαυμάσια σχεδιασμένο, ὁ ζωγράφος εἶχε ἀποδώσει τέλεια τὸ βάθος καὶ τὴν ἔνταση τῆς ματιᾶς τοῦ δταν σκεπτόταν, δταν κύτταζε τοὺς ἀνθρώπους ἢ μᾶλλον δταν κύτταζε ἀνάμεσα ἀπ’ αὐτούς, χωρὶς πιά νὰ ἔχει συνειδηση τῆς παρουσίας τους. Νομίζω ὅτι αὐτὴ του ἡ ἔκφραση ἦταν ἡ ἀπήχηση τῆς μουσικῆς ποὺ ὑψωνόταν μέσ’ ἀπὸ τὴν ψυχὴ του καὶ τοῦ χάριζε αὐτὸ τὸ βλέμμα. Ὁ ζωγράφος εἶχε ἀκόμα συλλάβει τὴ σωστὴ γραμμὴ τῶν φρυδιῶν καὶ τὴν ἀγαθὴ καὶ τόσο εὐαίσθητη καμπύλη τοῦ στόματος. Τὸ σαγόνι ἐρχόταν λίγο πρὸς τὰ ἔμπροσθα καὶ εἶδνε σ’ ὅλη τὴ φυσιογνωμία ἕνα τέτοιο τόνο ἀποφασιστικότητος ποὺ ὄλοι οἱ ἄλλοι εἰδειχναν δισταχτικοὶ δίπλα του.

Μία μέρα ποὺ μὲ βρῆκε στὸ σαλόνι νὰ κυττάζω τὸ πορτραῖτο του καὶ νὰ τὸ ξεσκονίζω, ὁ Σεβαστιανὸς μοῦ εἶπε χαμογελώντας, ὅτι θὰ ἤθελε νὰ ἔχει κι’ ἐκεῖνος νὰ καμαρώνει ἕνα πορτραῖτο. Μὲ εἶπαισε καὶ παραγγείλαμε σ’ ἕνα Ἱταλὸ ζωγράφου τῆς Λειψίας νὰ μὲ ζωγραφίσει. Ὁ ἄντρας μου ἐρχόταν συχνά ἀπὸ τὸ σχολεῖο γιὰ νὰ δεῖ τίς προόδους τοῦ πίνακα καὶ ἔλεγε: «Ὅχι, δὲν ἔδωσες τὸ σωστὸ χρῶμα στὰ μάγουλά της», ἢ «Δὲ μ’ ἀρέσει ἡ γραμμὴ τοῦ προσώπου» ὥσπου στὸ τέλος ὁ ζωγράφος ἀπάντησε, λίγο πειραγμένος: «Σινιὸρ Μπάχ, δὲ θὰ τολμοῦσα ποτὲ νὰ σᾶς μάθω πῶς γράφουν μία καντάτα. Ἀφοῦ μοῦ ἐμπιστευτήκατε τὸ πορτραῖτο τῆς Σινιόρας, ἀφήστε μὲ νὰ τὸ κάνω ὅπως καταλαβαίνω». «Φυσικά, εἶπε γελώντας ὁ Σεβαστιανός, ἀλλὰ δὲ μπορεῖς νὰ ξεούρεις τὸ πρόσωπό της πιὸ καλά ἀπὸ μένα». Ὡστόσο, δταν τελείωσε τὸ πορτραῖτο, ἔμεινε ἱκανοποιημένος. Στὴν ἀρχὴ τὸ θεώρησα μεγάλη πολυτέλεια, γιὰτὶ λίγες κυρίες ἀπὸ τὸν κύκλο μας εἶχαν τὸ πορτραῖτο τους, ἀλλὰ αὐτὴ ἡ φανερὴ ἀπόδειξη τῆς ἀγάπης τοῦ Σεβαστιανοῦ μὲ γέμιζε χάρα καὶ ἦμουσιν περήφανη κι’ εὐτυχισμένη δταν ἐβλεπα τὴν εἰκόνα μου νὰ χαμογελαεὶ δίπλα στὸν Κάντορα Μπάχ.

Ἄλλο ἕνα δεῖγμα τῆς καλωσύνης καὶ τῆς ἀγάπης του ἦταν τὸ καινούργιο βιβλίο μουσικῆς ποὺ μοῦ ἔδωσεν ἐκεῖνο τὸν καιρὸ. Στὸ ἐξώφυλλο εἶχε μόνος του γράψει καλλιγραφικὰ τὸ δνομά μου καὶ τὴν ἡμερομηνία 1725, μὲ χρυσὰ καὶ μὲ σινικὴ μελάνη. Ἦθελε νὰ τὸ γεμίσομε μαζί. Ἐγὼ θὰ ἔγραφα ἐκεῖ κομμάτια ποὺ μοῦ ἄρεσαν καὶ ἐκεῖνος θὰ μοῦ ἔγραφε καινούργια κομμά-

τια. Μὲ τὴν ὁπομονητικὴ του διδασκαλία, εἶχα κάνει ἀρκετὴ πρόοδο στὸ κλαβεσὲν ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ μοῦ εἶχε ἀφιέρῳσι τὸ πρῶτο βιβλίο. Πολλὰς φορές, πρὸς τὸ βράδι, δταν τοῦ ἔμεινε λίγη ὥρα καὶ εἶχε κέφι, καθόταν στὸ τραπέζι, ἔπαιρνε ἕνα κερὶ καὶ μοῦ ἔλεγε: «Φέρε, Μανταλένα, τὸ πρᾶσινο βιβλίο σου νὰ προσθέσομε κάτι καινούργιο στὰ παλιὰ ἀνιάρα τραγοῦδια του». Πόσο μοῦ ἄρεσαν τὰ χειμωνιάτικα βράδια, δταν τὰ παιδιὰ κοιμοῦνταν κι’ ἐμεῖς οἱ δύο, δίπλα—δίπλα, ἀντιγράφαιμε μουσικῆ. Ἡ δουλιὰ δὲν ἔλειπε ποτὲ γιὰτὶ ἔπρεπε νὰ γράψουμε τίς καντάδες τῆς Κυριακῆς. Μὲ δύο κερὶ ἀνάμεσά μας, δουλεύαιμε σιωπηλοὶ. Μὲ τὸν ὥρατο καὶ τόσο ζωντανὸ γραφικὸ χαρακτήρα του, ἔγραφε κομμάτια τοῦ Μπουστέχοῦντε ἢ τοῦ Χαϊντελ ποὺ τοὺς θαύμαζε πολὺ, ἐγὼ δμως δὲ μπορούσα νὰ συγκρίνω τὰ ἔργα τους μὲ τὰ δικά του. Σῶπαινα δμως ὅσο μπορούσα γιὰτὶ ξαφνικά τοῦ ἐρχόταν ἡ ἔμπνευση καὶ ἀρπάζοντας χαρτὶ ἀρχίζε νὰ γράφει νότες ἀπὸ τοὺς ἀνεξάντηλους μουσικοὺς θησαυροὺς ποὺ ἀνηχοῦσαν μέσα του. Ἐτσι τὸ μικρὸ μου βιβλίο γέμιζε τραγοῦδια καὶ χορικά. Ἐνα ἀπ’ αὐτὰ μὲ εἶχε τόσο συγκλονίσει ποὺ δὲ μπορούσα νὰ τὸ τραουδήσω, τόσο ἔτρεμε ἡ φωνὴ μου:

Χαρούμενος στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ θανάτου

[θὰ γείρω

ἂν εἶσαι σὺ κοντά μου.

Καὶ τί γλυκὸ τὸ τέλος μου ἂν τὰ δμορφά

[σου χέρια

κλείναν τὰ βλέφαρά μου!

Συχνὰ ἔλεγε ὅτι δὲ μπορούσε ν’ ἔγραφε ἕνα ἔρωτικό τραγοῦδι ποὺ νὰ μὴ τὸ ἔχει ἀπὸ μὲν ἔμπνευσε. «Μ’ ἐμπόδισης λοιπὸν νὰ συνθέσω, μοῦ εἶπε μίαν μέρα γελώντας, ὅλα τὰ συγκινητικὰ τραγοῦδια ποὺ λένε οἱ ἔρωτευμένοι σάν εἶναι χωρισμένοι, ὅλες τίς λυπητερές μπαλλάντες ποὺ κάνουν τίς γυναῖκες νὰ κλαῖνε. Πῶς μπορεῖ νὰ γράψει τέτιο πράγμα ἕνας Κάντορας μὲ τὴ γυναῖκα του κοντά του; Θὰ πρέπει νὰ γυρίσω πίσω καὶ νὰ φαντασθῶ ὅτι οἱ γονεῖς σου ἀρνούνται νὰ σέ παντρεύουν μαζί μου γιὰτὶ ἔχω στὸ νοῦ μου μίαν μελωδία μὲ μελαγχολικοὺς στίχους». Τὴν ἄλλη μέρα μοῦ ἔφερε ἕνα τραγοῦδι γεμᾶτο ἀγάπῃ, ποὺ τὸ εἶχε συνθέσει πάνω σ’ αὐτὰ τὰ λόγια:

Πῶς τὴν καρδιά σου μοῦδῶσες

κανέννας ἄς μὴ μάθει

οἱ πιὸ ἀκριβοὶ μὲς λογισμοὶ

ἄς μένουν γιὰς μᾶς.

Ἡ ἀγάπη σου ἄς κοίτεται
μεσ' στής ψυχῆς σου τ' ἁγία βάθῃ
δῶς ταιριάξει στίς λαχτάρες
πού νά τίς ψάλλεις δέν τολμάς.

Ξέρω πόσο τυχερή ἦμουν ἀνάμεσα σ' ὄλους
τοὺς κατοίκους αὐτοῦ τοῦ κόσμου. Ἡ μουσική
πού ἔγραψε ὁ Σεβαστιανός, ἀπ' ὅταν παντρευ-
τήκαμε μέχρι τὸ θάνατό του, ἔχει ἰδιαίτερη ἀ-
ξία γιὰ μένα ἀφοῦ εἶναι τόσο στενά δεμένη με-
τὴ ζωῆ μου. Τὴν εἶδα νὰ γεννιέται, τὴ διάβασα
πρὶν ἄλλο μάτι τὴν δεῖ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Σεβαστια-
νός μου ἐξηγοῦσε ὅ,τι δέν καταλάβαινα. Πόσες
φορὲς δέν κάθησα ἡσυχά κοντά του, ράβοντας
σιωπικά, ἐνῶ ἐκείνος ἔγραφε τόσο γρήγορα
πού νόμιζε ὅτι ὁ Θεὸς τοῦ ὑπάγоруε κάθε
νότα. Περιμένα τὴ στιγμή πού θά μ' ἐβλεπε,
θ' ἀπλωνε τὰ χέρια καὶ θά μ' ἔλεγε : « Ἐλα
δῶ, Μανταλένα » γιὰ νὰ μ' οὐδεὶς τι ἔχει γρά-
ψει. Πολυ σπάνια τοῦ ἔλειπε ἡ ἐμπνευση. Ὡς-
τόσο καμιά φορά ἡ μουσική δέν ἤθελε νὰ ἐρ-
θει. Ἐγραφε μερικά μέτρα, ἔπειτα τὰ ἔσβυνε
κατσουφιασμένος. Βύθιζε τὸ κεφάλι στὰ χέρια
του κι' ἔμενε γιὰ ὥρα ἔτσι. Ἐπειτα ἀνασηκω-
νότανε, μ' ἔλεγε χαμογελώντας. « Βέβαια, ἔτσι
πρόπε να γίνει ! » καὶ ἐξανόχτιζε τὴ μουλιά.

Ὅταν ὁ Φρίντμαν μεγάλωσε κι' ἔγινε κα-
λὸς μουσικός καὶ οἱ ἔννοιες τοῦ σπιτιοῦ καὶ
τῶν παιδιῶν πλήθυναν γιὰ μένα, ἀναγκάστη-
κα ν' ἀπαρνηθῶ μερικά μου προνόμια πού τόσο
τ' ἀγαποῦσα. Ὁ Φρίντμαν ἔγινε ὁ πῶς στενὸς
μουσικός σύμβουλος τοῦ πατέρα του. Ὅμως
ποτέ δέν ἔγραψε ἕνα κομμάτι ὁ ἀντρας μου χω-
ρὶς νὰ μοῦ τὸ δείξει καὶ νὰ μ' ἐξηγήσει τὴ
σκέψη του. Γι' αὐτὸ λέγω ὅτι εὐνοήθηκα ὅσο
καμιά ἄλλη γυναίκα ἀπὸ τὴν τόχῃ ἀφοῦ ἔζησα
κοντά σ' ἕνα τόσο θαυμαστὸ πνεῦμα καὶ παρα-
κολούθησα τὴ δημιουργία τοῦ ἔργου του. Δὲ
μποῦσα νὰ πῶ ὅτι εἶμαι ἀξία νὰ τὸ καταλάβω
ἀπόλυτα, θά ἔπρεπε νὰ εἶμαι μεγάλῃ σάν κι'
ἐκεῖνον γιὰ νὰ τὸ κατορθώσω, ἀλλὰ τὰ χρόνια
πού ἔζησα δίπλα του, τὰ μαθήματα πού ἄμεσα
ἡ ἔμμεσα πῆρα ἀπ' αὐτόν, οἱ ἀτέλειωτες συζη-
τήσεις μας, πού ὅλες εἶχαν κέντρο τὴ μουσική,
μεγάλωσαν τὴ φυσική μου ἀγάπη γι' αὐτὴ τὴν
τέχνη καὶ μ' ἔκαναν νὰ νιώσω τὸ μεγαλεῖο τῶν
ἔργων πού δέν ἔπαυε ὁ Σεβαστιανός νὰ δημι-
ουργεῖ. Τώρα πού πέθανε, ὁ ἀνθρώπωνι τὰ ἐξ-
χασαν καὶ σπάνια τὰ παίξουν, μιλοῦν πῶς πολὺ
γιὰ τὰ παιδιά του τὸν Φρίντμαν καὶ τὸν Ἐμ-
μανουέλ, ἀλλὰ δὲ νομίζω ὅτι θά κρατήσει αὐ-
τό. Ἡ δική του μουσική εἶναι ἄλλο πράγμα,
μὰς ὀδηγεῖ σ' ἕνα κόσμο διαφορετικὸ, γαλήνιο,

ὑπερκόσμιο ὅπου οἱ ἐπίγειες σκέψεις δέν ἔχουν
θέση, κι' ὅπου βασιλεύει ἡ εἰρήνη καὶ ἡ ὁμορ-
φία.

Τὰ πρῶτα χρόνια μας στὴ Λειψία δέν ἦταν
εὐκόλα. Τὸ μουσικὸ ἐπίπεδο τοῦ σχολείου καὶ
τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ ἦταν πολὺ χα-
μηλὸ καὶ οἱ ἐπι κεφαλῆς ἀντίθετοι πρὸς κάθε
νεωτερισμό. Πολλὲς φορές, ὅταν τύχαινε νὰ ἐρ-
θει σὲ σύγκρουση μαζί τους, ὁ Σεβαστιανός γύ-
ριζε στὸ σπιτί, μ' ἔπαιρνε κοντά του καὶ ἔλεγε:
« Καλλίτερα ἢ γαλήνη στὸ σπιτί σου καὶ ἡ θύ-
ελλα ἐξῶ παρὰ τὸ ἀντίθετο, δέν εἶναι ἔτσι,
Μανταλένα; » Πολλὲς φορές ὅμως ἦταν ἐκνευ-
ρισμένος, ἀηδιασμένος, αὐτὸς πού ἔπρεπε νὰ
ἔχει ὅλη του τὴν ἡσυχία γιὰ νὰ συνθέτει. Πε-
ρισσότερη σημασία ἔδιναν στὴ Λειψία στὴ μου-
σική τῆς ὄπερας παρὰ στὴν ἐκκλησιαστικὴ μου-
σική καὶ τοῦ ἔπαιρναν τοὺς καλλίτερους τραγου-
διστὲς του γιὰ τὴ Μουσικὴ Ἐταιρεία, ἀφῆνον-
τάς του ἄμαθα καὶ ἀπειθάρχητα παιδιά πού εἴ-
χαν καταστρέψει τὴ φωνὴς τους τραγουδώντας
μὲ τὸ κρῦο στοὺς δρόμους. Ἀλλὰ ὁ Σεβαστια-
νός εἶχε κληρονομήσει τὸ πείσμα τῶν Μπάχ
καὶ παρ' ὅλες τίς ἀπογοητεύσεις, δέν ἔπαυσε
ποτέ ν' ἀγωνίζεται γιὰ ν' ἀνεβάσει τὴ μουσική
ἐκεῖ πού τῆς ταιριάξει.

Οἱ κατώτερες τάξεις τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ ἦταν
γεμάτες ἀπὸ κακομαθημένα καὶ ἀνυπόφορα
παιδιά πού γύριζαν στοὺς δρόμους ἀτήμηλητα,
φωνάζοντας καὶ δημιουργώντας σκάνδαλα,
ἴδιως στὴς πανηγύρεις τοῦ Πάσχα καὶ τῆς Πρω-
τοχρονιᾶς πού τὸ σχολεῖο ἔκλεινε μιὰ ὀλόκληρη
ἐβδομάδα καὶ ἡ πόλη ἦταν πλημμυρισμένη ἀπὸ
πλανόδιουςπραματευτάδες. Παρ' ὅλον ὅτι ὁ
Σεβαστιανός πολεμοῦσε νὰ τοὺς ἐμποδίζει νὰ
ξεφωνίζουν στὸ ὑπαιθρο μὲ τὸ χιόνι καὶ τὴν
κακοκαιρία, ὡστόσο οἱ φωνὲς τοὺς βράχνιαζαν
καμιά φορά τόσο πού ἦταν ἀπάισιο νὰ τίς ἀ-
κοῦς νὰ τραγουδοῦν τίς ὄρατες καντάτες καὶ
τὰ μοτέτα τοῦ Κάντορα.

Ὅλες ὅμως αὐτὲς οἱ στενωχῶριες δέν ἐπη-
ρέασαν ποτέ τὴ γαλήνη πού βασιλεῦσε δὸ σπιτί
μας κι' ὁ Σεβαστιανός τὰ ξεχνοῦσε ὅλα μὸλις
καθόταν ἐμπρὸς στὸ κλαβερόν ἢ ἔπαιρνε τὸ
βιολι καὶ ἔπαιζε ὅλες τίς ἐλεύθερες
ὄρες μας καὶ μὲ τὴν εὐκαιρία κάθε εὐχάριστου
περιστατικοῦ. Ἐτσι γλυκαίναμε τ' ἀτέλειωτα
χειμωνιάτικα βράδια, ἐνῶ τὸ τζάκι σπιθοβο-
λοῦσε χαρούμενα καὶ τὰ κερὰ ἐρίχαν τὸ παιχ-
νιδιάρικο φῶς τοὺς στίς παρτιτούρες μας. Πολ-
λοὶ φίλοι μᾶς ἔρχονταν μ' ἕνα βιολι ἢ ἕνα
ὄμποε στὴ μασχάλη. Ἀλλωστε κι' ἔμεῖς οἱ ἴδιοι
μποροῦσαμε νὰ σχηματίσουμε ἕνα κουαρτέτο

καί να δώσουμε συναυλία χωρίς άλλη ένισχυση. 'Η μεγαλύτερη κόρη του Σεβαστιανού, ή Κατερίνα Δωροθέα, τραγουδούσε δημοφιλῆ ἐγὼ ἤμου, ὅπως ἔλεγε ἐκεῖνος, «μία διαυγέστατη σοπράνο». 'Όλοι μας, ὡς καί τὸ μικρότερό μας, διαβάσαμε μὲ τὴν πρώτη ματιά κάθε μουσικὸ κομμάτι χωρὶς δυσκολία. 'Όλα τὰ παιδιὰ τοῦ Σεβαστιανού, ὅπως τὸ ἔδειξαν ἀργότερα, ἦταν γεννημένοι μουσικοὶ καὶ δὲ μπορούσε νὰ εἶχε γίνει κι' ἄλλιῶς. 'Όσο ἦταν μικρὰ ἔπαιζε ἀνάμεσα στὰ πεντάλ' τοῦ κλαβικόρντ καὶ τοῦ κλαβεσέν ὡς τὴν ἡμέρα ποὺ κατόρθωσαν νὰ φτάσουν στὸ ὕψος τῶν πλῆκτρων καὶ τότε, μὲ τὰ ματάνια τους ὀρθώνοντις ἀπὸ αὐτοθαυμασμό, ἀρχίζαν νὰ χτυποῦν τίς νότες μὲ τὴν ἀπόλυτὴ πεποίθησι ὅτι ἐπὶ τέλους ἔκαναν κι' ἐκεῖνα ὅτι ἔκανε ὁ πατέρας τους.

Μὲ τὸν καιρὸ, τὸ σπῆτι μας γέμισε ἀπὸ κάθε εἶδους ὄργανα. Βιολιά, βιολοντσέλλα, ἐπιπέτ, λαούτα, κλαβικόρντ, κλαβεσέν, πού τρία ἀπ' αὐτὰ ἄφησε ὁ Σεβαστιανός στὸ τελευταῖο του παιδί, στὸν 'Ιωάννη Χριστιανό. 'Απ' ὅλα τὰ ὄργανα μὲ πλῆκτρα ἀγαποῦσε πιὸ πολὺ, μετὰ τὸ ἔκκλησιαστικὸ ὄργανο, τὸ κλαβικόρντ. 'Εβρισκε τὸ μηχανισμό του πιὸ εὐαίσθητο ἀπὸ τοῦ κλαβεσέν καὶ ὅτι τὸ παραμικρὸ σκληρὸ χτύπημα χαλοῦσε τὸν ἤχο του. «Παίξεις πολὺ σκληρὰ, εἶπε μιά μέρα στὸν 'Εμμανουὲλ ποὺ μελετοῦσε, μοιάζει μὲ γυναικεῖο ξεφωνητό!» 'Ο 'Εμμανουὲλ ἔγινε, σάν τὸν πατέρα του διάσημος γιὰ τὴν ὁμορφιά τοῦ *toucher* του καὶ ἀργότερα ἔγραψε τὴν «'Αθηνικὴ τέχνη τοῦ κλαβεσέν». 'Όταν ἔπαιζε, ὁ Σεβαστιανὸς κρατοῦσε τὰ χέρια του τόσο ἥσυχά ποὺ νόμιζε κανεὶς ὅτι δὲν κουνιόυνταν καθόλου. Συνειθίζε ἰδιαίτερα τὸ *bebung*, ἡλαδὴ τὴν ἰκανότητα νὰ κρατᾶς μιά νότα δίνοντας μίαν καινούργια πίεσι στὸ πλῆκτρο χωρὶς νὰ τὸ ξαναχτυπάς. 'Η λεπτὴ ἀπόδοσι τοῦ κλαβικόρντ ἰκανοποιοῦσε τὴ μουσικὴ εὐαίσθησι του καὶ τοῦ ἄρεσε ν' ἀναφέρει τὸν ὄρισμό ποὺ εἶχε δώσει ἕνας συγγραφέας γι' αὐτὸ τὸ ὄργανο: «ἡ παρηγορία τῶν πονεμένων καὶ ὁ φίλος ποὺ μοιράζεται τὴ χαρὰ μας».

'Ακόμα καὶ στὸ ὕπνοδωμάτιό μας, ὄπηρχε ἕνα κλαβικόρντ. Πολλὲς φορές τὴ νύχτα ὁ Σεβαστιανὸς σηκωνότανε καὶ ρίχνοντας ἕνα πανωφόρι στὴν πλάτη του, ἔπαιζε μιά—δύο ὥρες. Διάλεγε πάντα ἀπαλὲς μελωδίες καὶ δὲν ξυπνοῦσε ποτὲ τὰ μικρὰ, μονάχα τὰ ἔκανε νὰ βλέπουν ὁμορφότερα ὄνειρα. Κι' ἐγὼ, ζαπλωμένη στὸ κρεβάτι, τὸν ἄκουα νὰ παίζει μεσ' στὸ ἥσυχον καὶ σκοτεινὸ σπῆτι. Κι' ὡστόσο, ντρέπομαι ποὺ τὸ λέω, μοῦ συνέβηκε μερικὲς φορές ν'

ἀποκοιμηθῶ πρὶν ξαναγυρίσει ἐκεῖνος στὸ κρεβάτι.

'Όλα τὰ ὄργανα, ἀπὸ τὸ πίκκολο ὡς τὸ ἐκκλησιαστικὸ ὄργανο, τὸν ἐνδιέφερανε. Ζητοῦσε ἀδιάκοπα νὰ καλλιτερέψει τὸ μηχανισμό τους γιὰ νὰ πετύχει ὀραϊότερο ἤχο. 'Εκτός ἀπὸ τὴν βιολὰ *da gamba* ποὺ εἶχε ἐφεύρει, εἶχε παραγγεῖλει στὸν κατασκευαστὴ ὀργάνων Χιλντεμπραντ ἕνα λαοῦτο—κλαβεσέν ἐνισχυμένο μὲ αὐλοῦς καὶ μὲ ἕνα σύστημα πεντάλ ἰκανὸ νὰ παρατείνει τὸν πολὺ σύντομο ἤχο τοῦ κλαβεσέν ποὺ δὲ μπορεῖ ν' ἀποδώσει τὸ τέλειον λεγκάτο καὶ τὰ τραγουδιστὰ μέρη.

'Ενας φίλος του, ὁ Ζίλμπερμαν, τῆπος ἰδιόρρυθμος καὶ λίγο καυγατζῆς, ἀλλὰ σπουδαῖος κατασκευαστὴς ὀργάνων, ἀρχισε νὰ κατασκευάζει κάτι ὄργανα ποὺ τὰ δονομάζε φορτε—πιάνο καὶ ποὺ κίνησαν τὴν περιέργεια τοῦ Σεβαστιανού. Δοκίμασε ἕνα ἀπὸ τὰ πρῶτα ἀλλὰ δὲν ἔμεινε ἰκανοποιημένος ἀπὸ τὴν λειτουργία τῶν μαρτέλων κι' ἀπὸ τὸ βάρος τῶν πλῆκτρων. 'Ο Ζίλμπερμαν πειράχτηκε καὶ φεύγοντας πέταξε στὸ Σεβαστιανὸ τὰ εἰρωνικά αὐτὰ λόγια. «'Εσὺ εἶσαι σπουδαῖος καὶ τὰ ξεύρεις ὅλα». 'Αγαχητὴμένη εἶπα στὸ Σεβαστιανὸ ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ τοῦ ἐπιτρέψει νὰ τοῦ μιλάει ἔτσι. «Δὲ βαριέσαι, ἀπάντησε ἐκεῖνος γελῶντας, φτάνει νὰ καταφέρει τὸ ὄργανο». 'Αφοῦ πέρασε πολὺς καιρὸς, ὁ Ζίλμπερμαν κάλεσε τὸν ἄντρα μου νὰ πάει νὰ δοκιμάσει τὸ τελειωμένο ὄργανο. Κι' ὅταν ἄκουσε νὰ τὸ παινεῖται θερμὰ, τοῦ εἶπε: «Γιὰ χατῆρι τοῦ μεγαλύτερου μουσικοῦ τοῦ κόσμου ἔκανα τὸν τρομερὸ αὐτὸν κόπο».

Παρ' ὅλες τίς διαφωνίες τους, ὁ Σεβαστιανὸς δὲν ἔπαυσε ποτὲ νὰ θεωρεῖ τὸ Ζίλμπερμαν μεγαλοφυὴ τεχνίτη. «Κανεὶς, ἔλεγε, δὲ μπορεῖ νὰ κατασκευάσει ἕνα πραγματικὸ ἔκκλησιαστικὸ ὄργανο χωρὶς νὰ εἶναι προικισμένος γι' αὐτὸ ἀπὸ τὸ Θεό, εἶναι ὀλότελα διαφορετικὸ ἀπὸ τὸ νὰ κανεὶς ἕνα σπῆτι ἢ ἀκόμα κι' ἕνα κλαβεσέν. Πρέπει ἡ ψυχὴ τοῦ μουσικοῦ νὰ κλειστεῖ μεσ' στοὺς αὐλοῦς γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ μιλήσουν καὶ νὰ τραγουδήσουν.

Τὰ ἐμπόδια ποὺ τοῦ δημιουργοῦσαν οἱ ἀνώτεροι του στὴ δουλιὰ του, ἡ ζήλοτυπία τους καὶ οἱ προσβολές τους, ὁ μικρὸς μισθός, ἔκαναν ἐπὶ τέλους τὸ Σεβαστιανὸ νὰ σκεφθεῖ νὰ φύγει γιὰ τὴν Ρωσσία ὅπου βρισκόνταν παλιοὶ του φίλοι. 'Ημουν περίλυπὸ ποὺ θ' ἀφήναμε τὴν ὥραϊά μας Σαζωνία, ὅταν ὁ θάνατος τοῦ γερο—πρῦτανε διόρθωσε τὴν κατάστασι.

(Συνεχίζεται)

«ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ»